

Magdalena Stulgis

Uniwersytet w Białymstoku
e-mail: magdast1990@o2.pl

ORCID: 0000-0002-8601-3632

DOI: 10.15290/mhi.2022.21.01.21

VI Ogólnopolska konferencja naukowa „Magnateria Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku. Wobec sejmików”, Ciechanowiec 24-27 maja 2022 r.

W dniach 24-27 maja 2022 r. w Ciechanowcu odbyła się szósta edycja konferencji naukowych „Magnateria Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku”. Cykl tych konferencji został zapoczątkowany w 2002 r. w Białymstoku przez prof. dr hab. Ewę Dubas-Urwanowicz oraz dr. hab. Jerzego Urwanowicza. Już od początku cieszyły się one dużym zainteresowaniem, a każda była zwieńczona wydaniem publikacji pokonferencyjnej. Ukazały się następujące tomy: *Władza i prestiż* (2003), *Patron i dwór* (2006), *Fundator i mecenas* (2011), *Wobec króla i Rzeczypospolitej* (2012). Ostatnie spotkanie z tego cyklu miało miejsce we wrześniu 2015 r. w Augustowie. Podobnie jak w poprzednich latach i tym razem ukazało się wydanie pokonferencyjne: *Honestas et turpitudine* (2019). Badania nad magnaterią są wciąż aktualne. Nadal aktywna na tym obszarze jest działalność prof. dr hab. Ewy Dubas-Urwanowicz oraz dr. hab. Jerzego Urwanowicza. Tematyka ta jest również podejmowana przez młode pokolenia badaczy. Duże zainteresowanie środowiska tą problematyką było bodźcem do zorganizowania kolejnej konferencji. Organizatorami tego wydarzenia w 2022 r. był Wydział Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu w Białymstoku oraz Muzeum Rolnictwa im. ks. Krzysztofa Kluka w Ciechanowcu i Zespół Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych w Ciechanowcu. Tym razem motyw przewodni nosił tytuł „Wobec sejmików”. Wybór tematyki był podyktowany m.in. aktualną pracą prof. dr hab. Ewy Dubas-Urwanowicz, dr. hab. Jerzego Urwanowicza oraz dr. hab. Karola Łopateckiego, prof. UwB nad

sejmikami podlaskimi i połockimi. Śladem poprzednich edycji również tegoroczna cieszyła się dużym odzewem ze strony środowiska naukowego. W trakcie obrad wygłoszono 44 referaty, a uczestnicy reprezentowali aż 21 ośrodków naukowych. Każdy dzień rozpoczynały obrady plenarne, natomiast dalsza część odbywała się w dwóch równoległych sekcjach.

Uczestnicy konferencji przed Muzeum Rolnictwa im. ks. Krzysztofa Kluka w Ciechanowcu, 25 maja 2022 r.
Fot. Artur Warchala

Na zdjęciu: pierwszy rząd od lewej: dr hab. Barbara Krysztopa-Czupryńska, dr Ewa Matuszczyk, prof. dr hab. Ewa Dubas-Urwanowicz, mgr Dorota Łapiak, dr hab. Jerzy Urwanowicz, mgr Beata Sawicka, prof. dr hab. Edward Opaliński, mgr Marta Kupczewska, mgr Justyna Gałuszka, dr hab. Karol Łopatecki, prof. UWb; drugi rząd od lewej: mgr Łukasz Godlewski, dr Monika Jusupović, Radosław Wasiak, mgr Kornelia Wasiak, mgr Beata Gryko-Adrejuk, prof. dr hab. Andrzej Stroynowski, prof. dr hab. Teresa Chynczewska-Hennel, dr Iwona Dacka-Górzyńska, prof. dr hab. Michał Zwierzykowski; trzeci rząd od lewej: dr Zbigniew Hundert, mgr Magdalena Stulgis, dr Maria Czeppe, dr Łukasz Gołaszewski, dr Aleksandra Ziober, prof. dr hab. Andrzej Rachuba; czwarty rząd od lewej: dr hab. Radosław Lolo, prof. AFiB, prof. dr hab. Marian Wolski, dr Emil Kalinowski, prof. dr hab. Jolanta M. Marszalska, dr hab. Dariusz Rolnik, prof. UŚ, dr hab. Mariusz Sawicki, prof. UO; piąty rząd od lewej: mgr Andrei Radaman, dr Paweł Krokosz, dr hab. Andrzej Korytko, prof. UWM, dr Przemysław Gawron, prof. dr hab. Jan Dziegielewski, dr hab. Robert Kołodziej, prof. UWri, dr hab. Mariusz Drozdowski; ostatni rząd od lewej: mgr Janusz Danieluk, dr Jan Jerzy Sowa, dr hab. Andrei Macuk, dr hab. Konrad Bobiatyński, dr Kamil Jakimowicz, dr Grzegorz Glabisz, Bogumiła Dziegielewska, prof. dr hab. Andrzej Zakrzewski, dr hab. Witold Filipczak, prof. UŁ, prof. dr hab. Maciej Franz, dr hab. Dariusz Makiła, prof. AE-H, dr hab. Andrzej Hennel, prof. UW, dr hab. Tomasz Ciesielski prof. UO;

24 maja był dniem poświęconym na zakwaterowanie i rejestrację licznie przybywających uczestników. Uroczyste otwarcie konferencji nastąpiło 25 maja, po czym rozpoczęły się obrady plenarne. Jako pierwszy referat swój wygłosił prof. dr hab. Andrzej Rachuba, w którym przedstawił tematykę wpływu na sejmiki i podejmowane na nich decyzje czołowych rodów magnackich na Litwie. Kolejny wystąpił prof. dr hab. Andrzej Zakrzewski. W swoich rozważaniach skupił się na postulatach szlachty na sejmikach Wielkiego Księstwa Litewskiego w XVII–XVIII w., które były zgodne z interesami magnaterii oraz tymi, które stały z nimi w sprzeczności. Następnie swój referat wygłosił prof. dr hab. Michał Zwierzykowski. W swoim wystąpieniu przedstawił rolę senatorów w funkcjonowaniu sejmików województw poznańskiego i kaliskiego w epoce saskiej. Jako ostatni podczas pierwszych obrad plenarnych swój referat przedstawił prof. dr hab. Adam Kaźmierczyk, podejmując interesującą tematykę roli magnaterii w kształtowaniu samorządu terytorialnego Żydów w Koronie po 1648 r. Po zakończeniu wystąpień rozpoczęła się żywiołowa dyskusja, podczas której uczestnicy mieli wiele pytań i spostrzeżeń do przedstawionych tematów. Obrady plenarne każdego dnia konferencji cieszyły się dużym zainteresowaniem, ponieważ brali w nich również udział przedstawiciele instytucji kultury, lokalni pasjonaci historii oraz licznie zebrani uczniowie Zespołu Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych w Ciechanowcu.

Od godziny 12.00 przewidziane były obrady w dwóch równoległych sekcjach. Obrady w sekcji pierwszej rozpoczęła mgr Justyna Gałuszka wygłaszając referat, który dotyczył postaci Stanisława Stadnickiego i jego roli jako działacza sejmikowego na przełomie XVI i XVII w. Następnie wystąpił mgr Andrei Radaman przedstawiając postać Aleksandra Chodkiewicza i jego działalność na zjazdach i sejmikach województwa nowogródzkiego. Jako kolejny swój referat przedstawił dr hab. Radosław Lolo, prof. AFiB, analizując w nim budowanie przez mazowiecki ród Krasińskich swojej pozycji na sejmiku ciechanowskim w XVII w. Następnie swoje wystąpienie wygłosił dr hab. Konrad Bobiatyński, w którym skupił się na analizie sejmiku oszmiańskiego w II poł. XVII w. jako miejsca walki politycznej między dominującym rodem Sapiechów a miejscową szlachtą. Jako ostatnia w tej części sekcji pierwszej referat wygłosiła prof. dr hab. Jolanta M. Marszalska. W swoim wystąpieniu zajęła się tematyką cenzury ksiąg drukowanych podejmowaną na sejmikach ziemskich w XVII w. Po ostatnim wystąpieniu w części pierwszej rozpoczęła się dyskusja. W sesji popołudniowej jako pierwszy swoje wystąpienie miał dr Łukasz Gołaszewski, w którym omówił na podstawie analizy instrukcji sejmików ziemi bielskiej wpływ magnaterii na funkcjonowanie tegoż sejmiku na przełomie XVI i XVII w. Następnie swój referat wygłosił ks. prof. dr hab. Waldemar Graczyk, w którym przedstawił postać biskupa płockiego Stanisława Łubieńskiego i jego wpływ na sejmiki

mazowieckie oraz działalność na rzecz dworu królewskiego w I poł. XVII w. Kolejną referentką była mgr Marta Kupczewska, która przedstawiła geografię wpływów politycznych wojewody kijowskiego Tomasza Zamoyskiego na sejmikach szlacheckich do 1628 r. Następny referat wygłosił dr Artur Goszczyński. W swoim wystąpieniu skupił się na stosunku poszczególnych sejmików do konfliktów Jeremiego Wiśniowieckiego z innymi magnatami oraz na analizie jego listów do szlachty i środków retorycznych, jakich w nich używał. Obrady sekcji pierwszej zamknął referat dr. Jana Jerzego Sowy, w którym skupił się na analizie listów hetmana wielkiego koronnego Stanisława Jabłonowskiego na sejmiki koronne. Po tym wystąpieniu rozpoczęła się dyskusja.

Obrady sekcji drugiej rozpoczął dr hab. Robert Kołodziej, prof. UW. referatem dotyczącym działalności sejmikowej Jana Chryzostoma Pieniżka w okresie panowania Jana III Sobieskiego oraz budowania jego pozycji politycznej w Rzeczypospolitej. Następnie wystąpił dr Grzegorz Glabisz, którego referat dotyczył działalności stronników Jerzego Augusta Mniszcha w latach 1764–1768 na sejmikach województw poznańskiego i kaliskiego. Jako kolejny wystąpił dr Kamil Jakimowicz. Autor skupił się na analizie działalności stronnictwa regalistycznego na sejmikach krakowskim i sandomierskim w 1782 r. Kolejnym referentem był dr hab. Witold Filipczak, prof. UŁ. Autor przedstawił wpływy antykrólewskiej opozycji magnackiej na sejmikach ziemi chełmskiej w latach 1778–1786. Pierwszą część obrad sekcji drugiej zamykał referat dr. hab. Dariusza Rolnika, prof. UŚ. Dotyczył on pozycji magnatów litewskich na sejmikach w województwie mińskim w latach 1778–1788. Autor podjął próbę odpowiedzi na pytanie, na ile lokalne elity mogły wpływać na sejmiki tego okresu. Po wygłoszeniu ostatniego referatu rozpoczęła się dyskusja. Sesja popołudniowa sekcji drugiej rozpoczęła się referatem dr. hab. Karola Łopateckiego, prof. UwB, który dotyczył roli magnaterii w elekcji i nominacji sędziów i podsędków ziemskich w Rzeczypospolitej. Jako kolejny wystąpił dr Zbigniew Hundert, który w swoim referacie zajął się problematyką prób oddziaływania magnaterii na sejmiki województwa mazowieckiego w okresie panowania Jana III Sobieskiego. Następnym referentem był dr hab. Tomasz Ciesielski, prof. UO, który w interesujący sposób przedstawił przygotowania Józefa Kantego Ossolińskiego do sejmiku przedkonwokacyjnego w 1764 r. Kolejny referat wygłosiła dr Monika Jusupović, zajmując się w nim tematyką wpływów rodu Tyszkiewiczów na sejmiku wileńskim w okresie panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego. Ostatnie wystąpienie dr. hab. Adama Kucharskiego, prof. UMK odczytał w jego imieniu dr hab. Karol Łopatecki, prof. UwB. Dotyczyło ono wpływów rodów magnackich na sejmiki z perspektywy prasy rękopiśmiennej w drugiej połowie XVIII w. Popołudniowa część obrad sekcji drugiej zakończyła się dyskusją.

Po zakończeniu obrad w sekcjach uczestnicy udali się na odpoczynek. Wieczór zakończyła uroczysta kolacja w Hotelu Nowodwory w Ciechanowcu.

Kolejny dzień, tj. 26 maja również rozpoczął się od obrad plenarnych, w czasie których wygłoszone zostały cztery referaty. Jako pierwszy wystąpił dr hab. Mariusz Sawicki, prof. UO z referatem dotyczącym postawy sejmików litewskich 1695 r. wobec klątwy rzuconej na ród Sapiehów. Następnie swoje wystąpienie wygłosił dr hab. Dariusz Makilla, prof. AE-H, które dotyczyło mechanizmów funkcjonowania sejmików w XVII–XVIII w. oraz roli magnaterii w czasie ich działania. Kolejnym autorem był dr Przemysław Gawron. Jego referat dotyczył form kontaktu hetmanów koronnych ze szlachtą w czasach pierwszych Wazów. Następnie swój referat wygłosił prof. dr hab. Edward Opaliński, który omówił aktywność magnaterii na sejmikach w okresie rokoszu Zebrzydowskiego. Obrady plenarne zakończyło wystąpienie dr. hab. Jerzego Urwanowicza, które dotyczyło postawy Jana Klemensa Branickiego wobec sejmików w latach 1729–1767. Po obradach plenarnych rozpoczęła się dyskusja, podczas której, podobnie jak w dniu poprzednim, pojawiło się wiele pytań i spostrzeżeń.

Od godziny 12.10 rozpoczęły się obrady w sekcjach. Sekcja pierwsza rozpoczęła się referatem mgr Anny Podleckiej, który dotyczył stosunku szlachty do kandydatury francuskiej w bezkrólewiu po śmierci Zygmunta Augusta. Wystąpienie było próbą odpowiedzi na pytanie, jaki na to wpływ miała działalność Jana Dymitra Solikowskiego. Jako kolejny wystąpił mgr Łukasz Godlewski, który omówił postawę magnaterii wobec egzekucji dóbr w Koronie na sejmach koronnych w latach 1562–1566. Następnie swój referat wygłosiła mgr Kornelia Wasiak. Autorka skupiła się w nim na analizie instrukcji na zjazd korczyński z 1578 r. oraz jej wpływie na decyzje polityczne szlachty krakowskiej i sandomierskiej. Obrady sekcji pierwszej zamykało wystąpienie dr. Pawła Krokosza, które dotyczyło działalności rodu Stroganowów na prowincji państwa rosyjskiego w XVI–XVIII w. Po wygłoszeniu ostatniego referatu rozpoczęła się dyskusja.

W drugiej sekcji jako pierwszy swoje wystąpienie miał prof. dr hab. Maciej Franz, który w interesujący sposób przedstawił badania tzw. młodej szkoły lwowskiej na temat roli magnaterii w państwie polsko-litewskim. Następnie referat wygłosiła dr Iwona Dacka-Górzyńska, która analizując oratorstwo sejmikowe przedstawiła liczne odniesienia w nich do herbów szlacheckich. Jako kolejny wystąpił prof. dr hab. Andrzej Stroynowski. Referat był próbą odpowiedzi na pytanie, czy wybitne umiejętności oratorskie szły w parze z osiągnięciami na forum sejmikowym. Podstawą do rozważań była działalność Adama Kazimierza Czartoryskiego oraz Kazimierza Nestora Sapiehy – wybitnych mówców Sejmu Czteroletniego. Obrady w sekcji drugiej zamykał referat dr. hab. Mariusza Drozdowskiego, prof. UwB, który przedstawił stanowisko Jerzego Ossolińskiego

wobec kwestii kozackiej przed 1648 r. oraz na sejmach w latach 1648–1650. Po ostatnim wystąpieniu rozpoczęła się dyskusja.

Drugi dzień obrad został zwieńczony ponadtrzygodzinnym zwiedzaniem z przewodnikiem Muzeum Rolnictwa im. ks. Krzysztofa Kluka w Ciechanowcu oraz skansenu. Na końcu na zwiedzających czekała degustacja lokalnych wyrobów i potraw.

Ostatni dzień obrad, tj. 27 maja stał pod znakiem obrad plenarnych. W sesji porannej jako pierwszy swoje wystąpienie miał dr Emil Kalinowski dotyczyło ono Mikołaja Kiszki i sejmików podlaskich w latach 1569–1587. Następnie referat wygłosił dr Adam Moniuszko, który odnosił się do postawy i możliwości wpływów lokalnej magnaterii na sejmiki płocki, ciechanowski oraz wyszogrodzki w czasach panowania Zygmunta III Wazy. Kolejnym referentem był dr hab. Andrzej Korytko, prof. UWM, którego wystąpienie dotyczyło postawy senatorów wobec sejmików w czasach Władysława IV Wazy. Jako następna wystąpiła prof. dr hab. Ewa Dubas-Urwanowicz, która przedstawiła udział synów magnackich w izbie poselskiej w XVII w. Kolejną autorką, której referat kończył pierwszą część obrad plenarnych, była prof. dr hab. Teresa Chynczewska-Hennel. W swoim wystąpieniu przedstawiła postrzeganie sejmów i sejmików I Rzeczypospolitej w relacjach dyplomatów włoskich. Po zakończeniu pierwszej części obrad rozpoczęła się dyskusja.

Drugą część obrad plenarnych ostatniego dnia konferencji rozpoczął referat dr hab. Barbary Krysztopy-Czupryńskiej. Dotyczył on tego, jak postrzegany był system parlamentarny w Rzeczypospolitej oraz jakie informacje przekazywane były do Londynu przez brytyjskich dyplomatów. Jako kolejna wystąpiła dr Maria Czepe z referatem dotyczącym planowania kampanii sejmikowych przez środowisko dworskie pod koniec panowania Augusta III. Ostatnim referentem był dr hab. Andrei Macuk. W swoim wystąpieniu przedstawił udział magnatów w sejmikach litewskich w latach 1735–1763.

Po wygłoszeniu ostatniego referatu nastąpiło podsumowanie obrad. Uroczystego ich zamknięcia dokonali prof. dr hab. Ewa Dubas-Urwanowicz, dr hab. Jerzy Urwanowicz oraz dr hab. Karol Łopatecki, prof. UwB. Podziękowania skierowano do współorganizatorów oraz licznie zebranych uczestników konferencji. Wyrazy wdzięczności złożone zostały również Państwu Urwanowiczom za ich zaangażowanie i ogromną pracę na rzecz cyklu konferencji. Zaproponowana przez nich 20 lat temu tematyka do dziś cieszy się dużym zainteresowaniem, co stanowi o potrzebie organizowania tego typu spotkań.

Szósta edycja konferencji „Magnateria Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku” zakończyła się dużym sukcesem. Liczne referaty wygłoszone w czasie obrad stanowiły wysoki poziom merytoryczny. Przedstawione zostały różne ujęcia postaw magnaterii wobec sejmików. Wiele z nich dotyczyło postaci konkret-

nego magnata i jego działalności na sejmikach. Duża część referentów przyjęła w swoich wystąpieniach ramy geograficzne, tj. na przykładzie sejmików z konkretnych województw przedstawiono udział magnatów w ich funkcjonowaniu i ich wpływ na nie. Odnosząc się do ram chronologicznych większość referatów dotyczyła XVII i XVIII w. Jedyne niewielka część odnosiła się do XVI w., co pokazuje, że na tym obszarze jest jeszcze wiele do zbadania. Ogólnie rzecz ujmując, kolejna konferencja z cyklu ukazała aktualną odśłonę badań nad magnaterią. Różnorodne podejście do zaproponowanej w 2022 r. tematyki pokazuje, jak obszerne jest to pole do analiz naukowych. Podobnie jak w przypadku poprzednich edycji, tym razem jest planowana publikacja pokonferencyjna, która będzie stanowić kolejny zbiór interesujących badań nad magnaterią Rzeczypospolitej w XVI–XVIII w. Są one niezwykle cenne i stale potrzebne. Pozwalają zrozumieć mechanizmy funkcjonowania I Rzeczypospolitej oraz jej strukturę społeczną w omawianym okresie.